

QARAQALPAQSTAN SHARAYATINDA BROYLER SHÓJELERIN SAQLAWDA ZOOGIGENALIQ TALAPLAR

Embergenova A.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali

Annotatsiya. Bul maqalada broyler shójelerin duris saqlaw ham zoogigenik talaplardıń óz waqtında duris alıp barılıwı onıń ónimdarlıǵına tásiiri haqqında. Álbette, qanday genetik hám ónimdarlıǵı joqarı bolǵan quslardan ónim alıwda olardıń duris saqlanıw sharayatı menen baylanıslı boladı.

Summary. This article is about the effect of proper keeping of broiler chicks and timely meeting of zoogenic requirements on their productivity. Of course, the planning of obtaining products from birds with high genetic and productivity is related to the breeding conditions.

Gilt sózler. Sharwashılıq, broyler, kross, temperatura, ıǵallıq, jaqtılıq, Ross, Xabbard, Kobb.

Keywords. Breeding, broiler, cross, temperature, humidity, light, Ross, Hubbard, Cobb.

Kirisiw. Respublikamızda gósh jónelisindegi qusshılıq sánátında tawıqtıń gósh baǵdarındaǵı jetekshi krosslarınan Ross (Angliya), Xabbard (Franciya), Kobb, Arbor aykres (AQSh) broyler krosslarınan keń paydalanılmaqta. Olar bir-birinen jedel ósiwi menen parıqlanadı. 2018 jıl 13 noyabrda Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń «Qusshılıqtı jánede rawajlandırıw boyınsha qosımsha shara-tádbirler tuwrısında» ǵı PQ-4015-san qararında respublikada qusshılıqtı jánede rawajlandırıw hám hár tárepleme qollap-quwatlaw, qus ónimlerin qayta islewdi tereńlestiriw, olardıń túrleri hám eksport kólemin keńeytiriw maqset qılıp alınǵan.

Shójelerge kerekli jaqtılıq

Broylerlerdi islep shıǵarıw jarayanında jaqtılıq eń tiykarǵı quramlıq bólimi (elementi) nen biri esaplanadı. Jaqtılıqtıń 4 tiykarǵı qasiyetleri bar.

1. Jaqtılıq tolqınıń uzınlıǵı (reńi)
2. Intensivligi
3. Jaqtılıq kúniniń uzınlıǵı
4. Jaqtılıq kúniniń bóliniwi

Jaqtılıq kúniniń uzınlıǵı hám bóliniwi óz-ara bir-birine baylanıslı.

Broyler islep shıǵarıwshılardıń kópshiligi jaqtılıqtan úzliksiz paydalanıwdı qolay kóredi. Bul dizim kúnniń jaqtılıq waqtı uzaqlıǵı hám qaranǵılıqtıń qısqalıǵı (30-60 minut) menen belgilenedi. Bul qısqa waqttaǵı qaranǵılıq dáwiri, eger elektr toǵı óship qalsa qustı qaranǵılıqqa beyimlesiwın ánsatlastıradı.

Aldın úzliksiz jaqtılıq kúnlik ósiw (semiriw) di támiyinleydi degen naduris túsiniw bar edi. Qaranǵılıq dáwiri qustıń ónimdarlıǵına, densawlıǵına, zat almasıwınıń intensivligine, fiziologiyasına tásir kórsetedi.

Jaqtılıq programması birinshi 7 kún 23 saat jaqtılıq hám 1 saat qaranǵılıqtan ibarat bolıwı kerek. Bul dáslep bar azıqtı tolıq qabıl qılıw imkánın beredi. Jaqtılıqtı

aldınnan qısqartırw azıq qabıllanıw aktivligin qısqartıradı hám 7 kúnlik jasında tiri salmaq kórsetkishleri jamanlasadı.

Túrli uzınlıqtaǵı bir qıylı intensivliktegi jaqtılıq tolqının monoxromatik salıstırǵanda, jaqtılıq tolqını uzınlıǵı 635 nm (qızıl reń) yamasa keń spektrli jaqtılıqqa (aq reń) salıstırılmalı 415-560 nm (binafsha reń yamasa jasıl) lerde broyler tiri salmaǵı ósiwi kóbirek nátiyje beredi.

0-7 kúnlik jasında jaqtılıq intensivligi 30-40 lyuks hám 7 kúnnen keyin 5-10 lyuks bolsa azıqlanıw hám ósiw jarayanları aktivlesedi. Jaqtılıq intensivligi qusxanası boyınsha bir qıylı bolıwı kerek (shıraqlar ústindegi reflektorlar jaqtılıqtı qusxana boyınsha bir tegis tarqalıwın támiyinleydi).

Qaranǵılıqtı jaratıw ushın qusxanada jaqtılıq intensivligi 0,4 lyukstan pás bolıwı kerek. Qaranǵılıq dáwirinde qusxanaǵa fortochkalar, ventilyator tesikleri, esikler arqalı túsetuǵın jaqtılıq nurların izoliyatsiyalaw kerek boladı.

Aviagen kompaniyasi broylerlardı pútkil ómiri dawamında úzliksiz jaqtılıq rejimin qollawdı usınıs etpeydi. Qus 7 kúnlik bolǵannan keyin 4 saatlıq qaranǵılıq rejimine ótiw usınıs etiledi. Eger bul usınısqa ámel qılınbasa, tómendegi ózgerisler júz beriwı múmkin;

-Uyqısızlıq áqibetinde azıqlanıw hám suw ishiw jaǵdaylarında abnormal minez-xulıqları payda boladı.

- Biologik kórsetkishleri páseyip ketedi.

- Unamlı saqlaw kórsetkishleri páseyip ketedi.

Eger qaranǵılıq 4 saattan kóp bolsa tómendegi ózgerisler júz beredi:

-kókirek góshi muǵdarı kemeyedi

-ayaq góshi muǵdarı kóbeyedi

Bul faktlar tolıq qayta islewge arnalǵan xojalıqlar ushın úlken áhmiyetke iye.

Broyler shójelerine usınıs etiletin jaqtılıq ham qaranǵılıq

Waq-tı	Jaqtılıq		Qaranǵılıq	
	Dawamiyılıǵı		waqtı	dawamiyılıǵı
1	600 —1000	4	1000 —1200	2
2	1200 —1600	4	1600 —1800	2
3	1800— 2200	4	2200 —2400	2
4	2400— 400	4	400 —600	2

Ventilyatsiya

Ventilyatsiya sistemasınıń tiykarınan eki túri bar: Tábiyiy ham avtomatlastırılǵan.

Tábiyiy (ashiq qusxanalar) ventilyatsiya bólinedi.

- Mexanik aralasıwsız

-Mexanik aralasıw menen túrlerine.

Avtomatlastırılǵan (qus jetistiriw shárayatın baqlap turıwshı) ventilyatsiyaǵa bólinedi.

- Minimal

- Aralıq

-Tunelli

Minimal ventilyatsiya sisteması – jıldıń salqınlaw máwsiminde hám shójelerdı bağıwda qollanıladı. Minimal ventilyatsiyani qollawdan maqset qusxanadağı hawa menen birge artıqsha ıǵallıq hám gaz shıǵındıların shıǵarıp taslaw hám sırttan taza hawa jetkizip beriw. Sırttağı hawanıń qanday bolıwına qaramastan qusxana belgili bir waqıt dawamında ventilyatsiya qılıp turıladı.

Sırttan kirip atırǵan hawanıń bir tegis ishkeridegi hawa menen arlasıwı ushın bárshe kiriw tesiklerinen bir tegis taza hawa kiriwin tamiynlew kerek.

Aralıq ventilyatsiya sisteması - sırtqı hawa temperaturası hám qus jası tiykarında eki prinsipte isleydi. Bul ventilyatsiya sistemasınan jıldıń suwıq máwsiminde de, ıssı máwsiminde de paydalanıladı. Eger minimal ventilyatsiya sisteması tsikl -taym tiykarında islese, aralıq ventilyatsiya sisteması temperatura kórsetkishlerine tiykarlanǵan halda isleydi. Aralıq ventilyatsiya sisteması da tap minimal ventilyatsiya sistemasınday isleydi, tek úlken quwatlı samallatqıshlar úlken hawa kólemin jetkizip beredi. Nátiyjeli aralıq ventilyatsiya sisteması kiriw tesiklerin qaptal diywallarǵa ornatawdı talap etedi, sebebi tunnelli ventilyatsiyani isletpesten qusxanadan artıqsha ıǵallıqtı shıǵarıp taslaw imkani boladı.

Tunnelli ventilyatsiya sisteması – jıldıń suwıq hám ıssı kúnleri jas qusqa hám de úlken jastağı tawıqlarǵa da hawanı úlken tezlikte háreketleniwi arqalı kúshli suwıtıw effekti menen komfort sharayat jaratıp beredi. Tunnelli ventilyatsiya hawa almasıwın maksimal dárejede támiyinleydi hám hawanıń suwıw effektin jaratadı. Hár biri 122 sm lik samallatqıshlar samal arqalı 4 hápteden jas qusqa 1,4 C qa, 4 hápteden joqarı jastağı qusqa 0,7 C qa hawanı suwıtıp beredi. Hawa aǵımı háreketin kúsheytirsek, qustıń temperaturanı seziw qábileti páseyedi. Úlken jastağı qusqa salıstırǵanda jas qus temperatura tómenlewin 2 ese tez sezedi. Solay etip sırtqı temperatura +32 C bolǵanda, 4 háptelik qus ushın 1 m/sek tezliktegi hawa háreketi +29 C hawa temperaturasını seziw imkaniyatın beredi.

Shójelerge kerekli temperatura

Shójeler birinshi 12-14 kúnlik jasına shekem dene temperaturasını basqara almaydı. Eń qolay dene temperaturasını hawa temperaturasını tártipke salıw arqalı jaratıw múmkin. Pol temperaturası hawa temperaturasına uqsap júdá zárúr kórsetkish, sol sebepli qusxanani aldınnan qızdırıw júdá áhmiyetli esaplanadı. Qusxana temperaturası hám salıstırmalı ıǵallıǵın shójelerdı keltiriwden ıssı máwsimde 24 saat, suwıq máwsimde 48 saat aldın turaqlastiriw kerek boladı.

Keltirilgen kórsetkishlerdi hámme bruder maydanshasında turaqlı túrde qadaǵalap barıw kerek boladı, bunıń eń jaqsı indikatori bolıp shójelerdiń minezi esaplanadı.

Broyler tawıq xanasına qoyılattın normalar

Jası	Xana temperatura-sı	Jası	Xana temperaturası
1—2 kún	36—35	3 hápte	27—26
3—4 kún	34—33	4 hápte	24—22
5—7 kún	32—31	5 hápte	20—18
2 hápte	29—28	6 hápte	18—20

Juwmaq. Usıladı inabatqa alıp broyler goshin jetistiriwde eń tiykarǵı faktorlar bul ıssılıq hám jaqtılıq bolıp esaplanadı. Hojalıqtıń zoogigenik talaplarǵa say bolmawı ol jerde ósiriletuǵın shójelerdıń tikkeliy ónimdarlıǵına kerı tásir kórsetedi.

Paydalanǵan ádebiyatlar

1. Рахматуллаев П.Э., Нармухамедов Х.И. Бройлер жўжаларини етиштириш бўйича тавсиялар. Ўзбекистон Республикаси “Parrandasanoat” уюшмаси. Тошкент 2013й.

2. Рахматуллаев П.Э., Нармухамедов Х.И. Бройлер жўжаларини етиштириш бўйича тавсиялар. Ўзбекистон Республикаси “Parrandasanoat” уюшмаси. Тошкент 2013й.

3. Рахматуллаев П.Э., Нармухамедов Х.И. Тухум йўналишидаги товуқларни парваришлаш бўйича тавсиялар. Ўзбекистон Республикаси “Parrandasanoat” уюшмаси. Тошкент 2013й.

ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ПАСТБИЩНОЙ ТЕХНОЛОГИЕЙ ВЫРАЩИВАНИЯ ТОВАРНОЙ РЫБЫ.

Амантурдиев Г., Амантурдиева Н.Г., Азизова Х.А.
ФГБОУ ВО Филиал «Астраханский государственный технический университет» Ташкентской области

Аннотация. В статье приведён анализ проблемы и развития пастбищной аквакультуры на озёрах Узбекистана и рек Ташкентской области. Отмечается, что зачастую формирование рыбоводных участков и выращивание рыбы осуществляется без должного научного обеспечения. Показаны перспективы развития пастбищной аквакультуры и пути их достижения. Даны предложения по решению существующих проблем.

Ключевые слова. Аквакультура, биопродуктивность, воспроизводства, замкнутого водообеспечения, ихтиомасса, пастбищное, подращивания молоди, рыбопродуктивность, фитомассы.

Annotation. The article provides an analysis of the problem and development of pasture aquaculture on the lakes of Uzbekistan and the rivers of the Tashkent region. It is noted that often the formation of fish breeding sites and fish farming is carried out without proper scientific support. The prospects for the development of pasture aquaculture and the ways to achieve them are shown. Proposals for solving existing problems are given.

Keywords. aquaculture, bioproductivity, reproduction, closed water supply, ichthyomass, pasture, rearing of juveniles, fish productivity.

Актуальность. В нашей стране в силу ее географического положения рыбоводство развивается на базе прудов, озёр, рек и водохранилищ, а также с использованием установок замкнутого водообеспечения (УЗВ).

Пастбищный подход позволяет повышать биопродуктивность водоемов путем целенаправленного воспроизводства особо ценных гидробионтов.